

A L G E M E E N

HUISHOUDELIJK-, NATUUR-, ZEDEKUNDIG- EN KONST-

WOORDENBOEK

Vervattende veele middelen om zijn

GOED TE VERMEERDEREN, EN ZIJNE GEZONDHEID TE BEHOUDEN,

Uit het tweede deel van de encyclopedie van Noël Chomel uit 1778 halen we hieronder het stuk over de hop aan. Het boek werd uitgegeven te Leiden en is dan ook 'Hollands' georiënteerd. We krijgen dus een 18de eeuwse visie op de hoppedeel.

HOP; Hoppe; in het latijn *Lupulus; Lupulus salictarius; Vitis Jeptentrionalium;* (*Humulus*, LINN. *S fee. Plant.*)

Hoe men Hop kweekt en onderhoud. . Om goede *hop* te bouwen, word voor eerst een goede vrugtbare, wat vogtige grond vereischt; want in de drooge en magere gronden, groei: de *hop* niet alleen minder, maar de vrugten blijven ook veel kleiner, geevende bijgevolg weinig voordeel, schoon de vrugten kragtig genoeg tot het gebruik kunnen zijn: De beste grond tot een nieuwe Hop-gaarde, is goed vrugtbare weijland, dat in veele jaaren niet is bebouwd of bezaaid geweest; of een oude boom-gaard of bosch; want zodanig land, kan men aanmerken als een nieuwe grond, die zijn volle kragt heeft, en door bouwing van graanen of andere gewassen niet uitgeput is; welke gronden met weinig mest, en dus met veel minder kosten, in een goede staat kunnen gebragt worden, om goede *hop* voort te brengen. De standplaats van de Hop - grond , moet warm en open, en niet door groote boomen rondom dicht geflooten en belemmert zijn, op dat de lucht vrijelijk tusschen de *hop* kan doorgaan, om de vogtigheid op te droogen, waardoor ze niet zo veel aan de zeevlam zal onderhevig zijn: Dog als de plaats van verre tegens het zuid-en noord-westen, door hooge boomen, bergen of iets anders gedekt is, zal zulks zeer nuttig zijn, om de winden af te keeren of te breeken, die anders zomtjids het bovende der *hop-ranken* breeken, of de staaken omver waaijen, dat veel schaade aan de *hop* en het daar van verwagte voordeel toebrengen kan.

Om dan een nieuwe Hop-gaarde aan te leggen, zo moet het daar toe bepaalde weij- of ander land, in het najaar wel diep omgeploegd, of, het welk beter is, met de lep omgespit en gebrooken worden , zo dat het bovenste naar beneeden komt; maar is het een oude boomgaarde, of ander grond daar boomen in staan, moeten dezelve met haare wortelen eerst wel uitgeroeit, en de gaten weder dicht gemaakt worden: Als dan de grond omgespit en effen gemaakt is, laat men dezelve de winter overleggen, tot dat in het volgende voorjaar, het winter-weer over en de grond handelbaar is, om bearbeid te kunnen worden: Neemt als dan een lange tuinlijn, spant ze over de-grond in de lengte, eenige voeten van de kant des lands af, en steekt langs de lijn puntige stokjes, zo ver van malkander, als de *hopplanten* moeten koomen te staan , naamelijk 7 of 8 voeten; dit gedaan zijnde, verplaatst de lijn, zodanig, dat ze 6 of 7 voeten evenwijdig van de voorige koomen, en steekt weder stokjes, op de afstand als in de voorige rij, maar zo, dat de stokjes met de voorige, net in het verband koomen te staan: Met deeze wijze, van de lijn te verplaatzen en ftoekjes te fteeken, vaart voort, toe over de geheele breedte des lands, zo zullen de plaatzen daar de *hop-planten* zullen koomen te staan , bepaald zijn.

Graaft dan bij elke stok een diep gat, van ongeveer anderhalf voet wijd, vult die met goede losse aarde op; of mengt de uitgegraaven aarde met vette aarde of oude verrotte mest, en vult er de gaten weder mede, zo dat er kleine heuveltjes koomen; ten welken einde men de aarde of mest gereed moet hebben, om bij de gaten gebragt te worden; maar men moet de aarde bij het aanvullen wat met de voet trappen , op dat ze daar na niet te veel zinkt: Dog om dit werk in het voorjaar gemakkelijk te verrigten, zo kan men de plaatzen der *hop-planten* in de herfst met stokjes bepalen, voorts na dat de grond geploegt of gespit en effen gemaakt is, en als dan ook de aarde of mest bij de plaatzen in gereedheid doen brengen.

De gaten dus met goede aarde toebereid zijnde, gaat men aan het planten, en zet op elk heuveltje *vijf of zes* goede jonge planten, zodanig, dat eene in het midden staat, en de overige niet verre daar van af, rondom te saan koomen; geschiedende het planten gewoonlijk met een zet-of plant-hout, daar men gaten mede in de grond steekt, en in elk gat een plant tot aan haar kop gestookten hebbende, er de aarde vervolgens met het hout tegens aandrukt, en de planten met wat fijne aarde overdekt.

De jonge *hop-planten* neemt men van de oude planten, welker wortelen men ten dien einde ontbloomt, en de jonge spruiten er van afsnijdt, die niet al te teder en vijf of zes duimen lang moeten zijn, met drie of meer leden of knoppen er aan; en de oude einden der spruit-ranken, moeten er boven van afgesneeden worden.

Men kan ook jonge *hop-planten* aankweeken, door middel van de overtollige *hop-ranken*, in de tijd dat men ze de eerste reis aanbind, in te leggen, nadat men de toppen er afgesneeden heeft. Ook kan zulks geschieden door steeking, waartoe men de stekken vergadert, in de tijd dat men de *hop* havent, die men op een bed met goede aarde steekt en met oosen bij droogte onderhoud, zo zullen ze meest alle aan het gewas koomen.

Men moet wijders tot 't planten, niet alleen goede jonge planten gebruiken, maar ook zorg draegen, dat men den Hop-tuin beplant met zulk soort van *hop*, die alle te gelijk rijp word, dewijl het anders niet alleen zeer ongemakkelijk, maar ook schadelijk is, als men dezelve niet te gelijk plukken kan: Dog als men soorten wil planten, die in vrschillige tijden rijp worden, moet men dezelve op verschillende plaatzen in de Hop-tuin bij malkander zetten, als dan kan men de rijpe *hop* gemakkelijker na malkander afneemen.

De grond dus beplant zijnde, valt er verder in het eerste jaar niets meer aan te doen, dan dezelve, inzonderheid omtrent de jonge planten, van 't onkruid schoon te houden, en als ze beginnen op te schieten, er kleine stokken bij te steeken, om daar bij op te loopen; dog dewijl ze in het eerste jaar niet heel hoog opgroeijen, en weinig vrugten van belang geeven, zo kan men in de maand Junij de ranken alleen maar wat in een bosje bij malkander draaijen, zonder er stokken bij te steeken. Daarna word er in de herfst of winter wederom vergaane mest in de Hop-gaarden, zo wel bij de oude als jonge *hop* gebragt, en hier en daar tusschen de Hop-heuveltjes nedergelegt, om dezelve in het volgende voorjaar bij de planten te doen; Want als het voorjaar aangekoomen is, moet de grond, zodra dezelve droog en handelbaar is, rondom de planten en in de paden omgespit, en de planten daarna gesnoeit en gehavent worden, op de volgende wijze: Men ontbloomt de planten, door middel van de grijp, van de aarde, om gemakkelijk bij de wortelen te koomen; als dan snoeit men met een scherp mes, de oude scheuten en ranken van het voorige jaar weg, als mede de overvloedige jonge en tedere scheuten, die zig te verre van de hoofd-plant verspreiden, zo dat men geene behoud, als die de sterkste, en omtrent de heuveltjes zijn, en waar van men de sterkste en vrugtbaarste ranken verwacht. Het is ook dienstig, dat men zommige spruiten korter snoeit, dan andere, en de nu lang gelaatene, in het volgende jaar wederom korter snoeit. waar door de plant sterker ranken zal voortbrengen, en in een goede order gehouden word.. Het besnoeijen gedaan zijnde, overdekt men vervolgens de planten weder met de daar van afgehaalde aarde, heuvelswijze, nadat dezelve met de bijgebragte oude mest vermengt is; en zo men geen gebrek van mest heeft, is het zeer nuttig, dat men bij het omspitten van de grond, rondom de planten ook oude mest mede onderspit.

Daar na, omtrent het midden of het laatst van April, wanneer de ranken beginnen te groeiien, moet men er lange staaken bijzetten, drie of vier bij elk heuveltje, en zodanig, dat ze boven wat uitwaarts, en dus wijder van malkander staan, om de ranken boven meer lucht en zon te doen hebben, en voor verwarring te bewaaren; en om de staaken tegen de winden vast te doen staan, moeten ze diep in de aarde gestookten worden, staaken gezet waaren, moet men men bij deeze hooger staaken plaatzen, om de ranken daar aan boven te ontvangen: Men maakt deeze staaken van lange jeugdige takken, van *wilge-*, *popelier-*, *esfchen-*, *boeken-* of ander hout, dat men best kan bekoomen; hoewel het eene langduurender als het ander is.

Na dat vervolgens de ranken drie of vier voeten hoog opgegroeit zijn, moet men ze met zachte biesen, of Moscovische mat losjes aan de staaken binden, twee, drie of vier van de sterkfte ranken aan een staak, op dat ze niet verward door malkander opgroeijen, het welke nadeelig is, en de ranken daar na niet zonder verbreking uit malkander kunnen ontward worden: De overige ranken die te overvloedig zijn, snijdt men weg, welke men tot zalaade of andere spijsje kan gebruiken; maar het staat aan te merken, dat het wel gebeurt, dat zommige ranken heel dik, of veel dikker en langer als andere groeiien, waar door men zoude denken,

dat zulke de beste waaren, daar dezelve nogthans meest doorgaans onvrugbaar zijn, of maar weing vrugten geeven, en daarenboven ook de overige ranken van haar voedzel berooven; weshalven men zodanige dikke ranken, meteen goed oordeel digt aan de wortel moet wegsnoeijen, om niet vergeefs daar van de meeste vrugten te verwagten.

Dit opbinden der ranken, moet men van tijd tot tijd vervolgen, zodra men ziet dat zulks nodig is; en als de ranken boven het bereik van dé handen gekoomen zijn, bedient men zich daar toe van een dubbelde ledder, om er bij opteklimmen.

Tegen het laatst van Maij of in het begin van Juni, is het dienstig, dat men de grond rondsom de heuveltjes wederom roert, en wat fijne aarde op de heuveltjes gooit, dat de *hop* beter doet groeijen; en wenschelijk is het, als dezelve in de heete en drooge tijden altemets wat regen ontfangt; want schoon het zeer nuttig zoude zijn, om de *hoppe* in drooge tijden te oozen, zo is zulks echter, wegens de groote moeite en kosten, niet wel doenlijk.

Het is omtrent het midden van Julij, dat de *hop* begint te bloeijen, en niet lang daar na, word men kleine knopjes aan het bovenfte der ranken gewaar, uit welker meer of minder veelheid men een gissing van een rijke of minder rijke *hop-oogst* raaken kan; omtrent *St. Bartholomeus* word hij vervolgens rijp, om geplukt te worden: Men kent zijne rijpheid aan zijne sterke reuk, hardheid, en de bruinagtige koleur van 't zaad; zo dra men aan deeze tekens ziet, dat de *hop* rijp is, moet men niet verzuimen, te bezorgen, dat dezelve spoedig inge oogst worde; want indien er een stormwind opkwam, gelijk in deeze jaartijd zomtjids gebeurt, zoude zulks veel schaade aanbrengen, door het breeken der ranken, en het kneuzen van de *hop*, die daar door zijn koleur verliest, en dan veel minder waardig is dan die, welke zuiver en onvlekkig is, en een goede geelagtige koleur heeft.

Om de *hop* in te zaamelen, snijd men de ranken *omtrent een* voet hoog boven de grond af, en haalt dan de staak met de *hop* uit de grond, dog dewijl dit dikwils niet gemakkelijk geschieden kan, moet men zich van een stuk hout bedienen, op de wijze van een hefboom, om er de staak, die men aan het eene einde daer aan vastbind, mede uit te ligten, als dan word de *hop* van de ranken afgeplukt, en in een groote korf, bak, of iets anders gedaan, en naar huis gebragt hoewel andere de ranken verder boven doorsnijden, van de staak losmaakten en dan het eene met het andere met een wagen naar huis brengen, om de *hop* aldaar af te plukken; het welke inzonderheid dienstig zijn kan, als men onweer en regen te gemoet ziet, om de *hop* dus spoedig droog binnens huis te verkrijgen: Dog hoedanig de "*hop* geplukt worde, moet zulks zuiver geschieden, dat is zonder bladen of steelen; en het werk moet spoedig voortgaan, op dat de *hoppe* niet aan het broeijen raake, waar door hij vlekkig of miskoleurig word: Geplukt zijnde, word bij op een luchtige zolder gelegd, om te droogen, dog niet al te dik, waar door hij zoude verhitten, of muf en schimmelig worden; weshalven hij ook dikwils moet gekeert worden, tot dat hij volkoomen droog is; als wanneer men hem op hoopen legt, en met kleeden bedekt, om niet te verruiken, of zijne kragt te verliezen, tot dat hij gezakt word. Dog in plaatzen daar veel *hop* gebouwt word, bedient men zich, om de *hop* te droogen, van een *est* of bijzondere oven, op diergelijke wijze als een *mout-est* toegestelt, waar door hij schielijker en met minder noodige zolder-ruimte, door een maatige warmte gedroogt word, als men veel heeft; maar aldus gedroogt zijnde, moet hij een week of drie op een zolder op een hoop gelegd en digt met kleeden overdekt worden, om te koelen, uit te zweeten, en weder slap te worden, want anders zoude ze bij het inzakken tot stof worden. Op wat wijze de *hop* gedroogt worde, zo moet men zorg draagen, dat de zaadkorrels en het geele stof daar bij blijven, dewijl dit het kragtigste van de *hop* is: Om de *hop* vervolgens te verzenden, of te bewaaren, word hij in groote zakken van grof linnen gedaan, met de voeten digt op elkander getrapt, en de zak gevult zijnde, toegebondén; op welke wijze de *hop*, indien hij wel droog gepakt is, en op een drooge plaats bewaart word, eenige jaaren goed kan blijven; maar daar moet zorg gedraagen worden voor de Muizen, die er anders haare nesten in maaken.

De *hop* dan aldus inge oogst en bezorgt zijnde, moet men weder naar de *hop-gaarde* keeren, om aldaar het overige werk te verrigten; het welke voor eerst is, om de *hopstlaaken* tot het volgende gebruik wel te bewaaren, het welke best geschied onder een afdak, of in een loots, na dat men er de ruigte eerst van heeft afgetrokken; maar als men die niet heeft, zet men de staaken regt overeind bij elkander: zodanig, dat ze zaamen een pijramide vertoonen; ten dien einde zet men eerst vijf, zes, of meer stokken in een ronde wijde kring in de grond vast, en zodanig, dat ze boven bij elkander koomen, en men bind ze boven te zaamen, daar na zet men alle stokken er rondom; op deeze wijze zullen dezelve weinig van de regen of sneeuw koomen te lijden, dewijl alleen de buitenste daar door aangedaan worden; dog het vogt er weder ras van afloopt.

Vervolgens moet men de *hop-gaarde* tegens of in den winter, bij bekwaam droog weer, wederom met oude vergaane mest bezorgen, om er in het volgende voorjaar de *hop-planten* weder mede te bemesten, op dezelfde wijze als boven aangewezen is; door welke verbetering, gevoegt hij het besnoeijen der *hop-spruiten*, de planten 8,10 en meer jaaren goede *hop* zullen geeven, indien de grond van natuur tamelijk goed is; in welk geval het ook niet noodig is, den grond jaarlijks te bemesten; zijnde het als dan genoeg, als zulks om het andere jaar geschied.

Men bedient zich tot de bemesting van zodanige soort van mest, die men best verkrijgen kan, dog *de koe-mest* is de beste, dewijl de hop liefst een toemaaking begeert, die niet te heet, en wat vogtig van aart is, gelijk de koemest is; maar de mest moet, gelijk boven rede aangemerkt is, oud en vergaan zijn, want nieuwe mest is zeer schadelijk voor de *hop-planten*: Zommige prijzen de *varkens-mest* zeer aan, om dat hij insgelijks koud van aart is; de oude *bagger*, die uit gragten en andere wateren gehaalt is, daar veel van allerlei vuilnis in geworpen word, is óók een zeer goede toemaaking voor de *hop*, na dat hij een winter over in de lucht gelegen heeft; gelijk ook de aarde van allerlei andere verrotte vetagtige stoffen: Dog men moet zich met de mesting . ook schikken , zo veel men kan, naar den aart der gronds, naamelijk naar dat die zandagtiger en warmer, of kleijagtiger en kouder is.

Of fchoon nu de *hop* door een goede behandeling wel groeijen zal, zo is echter dezelve, gelijk andere gewassen, aan ziekzens en ongemakken onderhevig, waar door het verwagte voordeel dikwils geheel, ofte in grootsten deele verlooren gaat: Dog het is hoofzaakelijk het zogenoemde *zwart*, het welke den *hop* in zommige jaaren aandoet, en bladen en vrugten daar door worden bedorven, zo dat er van de vrugten niets of weinig word; ontstaande dit ongemak uit veelderlei oorzaaken, als , of door een scherpe *honing- of meel-dauw*, of door *de zee-vlam*; in beide gevallen worden de bladen en vrugten eerst vlekkig, en vervolgens zwart, en de planten raaken aan het kwijnen en bederven; de oorzaak daar van kan men nazien op de artikels DAUWHONING- en ZEE-VLAM.

Daar is geen middel tegens deeze ongemakken, dewijl men ze niet voorzien, nog afweeren kan; dog dewijl dezelve juist niet alle jaaren voorvallen, en ook veeltijds maar een gedeelte van de *hoptuin* aandoen en bederven, zo moet men zich daar in te vreedden stellen , en een volgend gunstiger jaar afgwarten , dat veeltijds den voorigen geleeden schaade merkkelijk vergoed: Ondertusschen raaden zommige aan, dat wanneer de planten maar hier en daar in de *hopgaarde* van het *zwart* aangetast zijn, dat men , de besmette ranken en bladen terstond zal afbreeken en verbranden, niet alleen dewijl men heeft bespeurt, dat dit kwaad ras verder kruipt, en andere gezonde planten besmet, maar ook dat anders de planten daar door het volgende jaar dikwils weder op nieuw, of zo veel te ligter aangetast worden; misschien door de smetstofte of het zaad van de schimmel, dat zich in de grond, staaken, oude ranken, enz. vastgezet heeft, en de winter overgebleeven is: Dog men heeft ook opgemerkt, dat zommige gronden en standplaatzen meerder aan 't *zwart* onderhevig zijn; en zeer waarfchijnlijk kan ook de soort van mesting in deezen mede veel toebrengen; althans een zeker soort van mest kan veroorzaaken, dat er kleine zwarte insecten uit voortkoomen, die de geheele *hop-planten* in de zomer in een overgrootte menigte inneemen, en daar door insgelijks veel nadeel aan de groei der *hop* kunnen veroorzaaken, en de *hop-oogst* ten deele, zo niet geheel, te leur stellen; dog het is voornaamelijk de versche mest, die in deezen het meeste nadeel kan doen.

bron:
Doos Gazette, nr. 109 (Guido Vandermarliere)
guido.vandermarliere@telenet.be

